

טעמי מצוות השמיטה

אלעד הגיע מהעיר הגדולה לבקר את בני הדודים אורי ויואב המתגוררים בקיבוץ בצפון הארץ. השקט שם מלבב את הנפש, המרחבים והשדות משרים אווירה נינוחה. בשבתם על הדשא התעוררה השיחה הבאה:

אורי: וואו, אתם שמתם לב שעוד כמה חודשים מתחילה שנת שמיטה... אלעד: למי זה משנה שמיטה?

אורי: מאוד משנה, שנה שלימה לא מעבדים את האדמות, מפקירים את כל הפירות בשדות. אבא שלנו לא יוכל לעבוד כרגיל בשנה הבאה!

אלעד: נראה לי מוזר, למה התורה עושה לנו את זה? למה צריך לעזוב את הקרקע, מה היא בעונש? יואב: לדעתי, התורה פשוט רצתה שהקרקע תנוח קצת. כולם פרצו בצחוק.

אלעד: יואב, זו בדיחה טובה, אתה אוהב לישון, אז אתה חושב שגם הקרקע רוצה לישון פעם בכמה שנים... יואב: לא, אני דווקא מתכוון ברצינות, אולי זה עוזר לקרקע שהיא תנוח?

אורי: האמת אני חושב שיש כאן איזה קטע שאנשים יוכלו להפסיק קצת מהעבודה ולחשוב על דברים אחרים קצת, לא להתעסק כל הזמן עם האדמה.

אלעד: כשאני שומע אותך אני חושב שאולי יש בזה משהו, גם למורים יש פעם בשבע שנים שנת השתלמות, אז למה שלחקלאים לא תהיה? יואב: לי נראה שיש לתורה איזה קטע שהיא רוצה שכולם יתנו לכולם, כולם יהיו כמו 'שותף'.

אלעד: מכירים אותך, קיבוצניק שכמותך, אם זה היה תלוי בך, אז הפירות היו הפקר כל השנים... יואב: אי אפשר כל הזמן, אבל מדי פעם חשוב לזכור שיש אנשים אחרים, וגם להתרגל לתת לאנשים אחרים בלי תמורה.

יואב קימט את מצחו, ונזכר: אהה, נדמה לי שיש גמרא בסנהדרין שאומרת שהטעם של השביעית היא כדי שנזכור שהארץ של הקב"ה.

יחידה א: ידיעה שהארץ היא של הקדוש ברוך הוא

- ❖ מצוות השמיטה מופיעה בכמה מקומות בתורה (שמות כג, י-יב; ויקרא כה; דברים טו, א-יא). האם תוכלו לעמוד על טעמה של מצוות השמיטה מתוך הפסוקים עצמם?
- ❖ האם בכל מקום מנמקת התורה את מצוות השמיטה באותו נימוק?
- ❖ שימו לב, מצוות השמיטה כוללת שלושה עניינים: מצוות הקשורות לשביתת הארץ, מצוות הקשורות לקדושת הפירות, ומצוות שמיטת כספים. במהלך הלימוד עלינו לשים לב אילו מצוות ניתן לבאר על פי הטעמים הנלמדים.

1. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לט עמוד א

אתא ההוא תלמידא, אמר ליה {לרבי אבהו}: מאי טעמא דשביעיתא? - אמר ליה: אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא.

תלמידא – תלמידו של רבי אבהו בא ושאל אותו מהו הטעם למצוות השביעית.

2. רש"י שם

ולא ירום לבבכם בשבח ארצכם, ותשכחו עול מלכותו.

❖ איך לדעתכם על ידי מצוות השמיטה מבינים שהארץ היא של הקב"ה?

המורים על העדר... -
אדם שאינו מקיים
שמיטה מראה כאילו
הצלחתו באה לו מכוחו
ועוצם ידו. לכן ה' מעניש
אותו בעונש שיוכיח
שרק בגלל ברכת ה' באה
ההצלחה לאדם. על ידי
עונש גלות מגלה האדם
שרק בגלל רצון ה' הוא
ישב בארץ.

3. ספר החינוך - מצוה פד

משרשי המצוה: לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום ויום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית... ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אלנו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

❖ בעל ספר החינוך בדבריו מבאר טעמן של שתי מצוות: שביתה ממלאכה והפקרת הפירות, מה טעם כל אחת מהן?

4. כלי יקר - ויקרא פרק כה

יום השבת התמידי בכל שבוע בא לזכר חידוש העולם, ואם הוא לא יועיל, מה יושענו זה הבא לעיתים רחוקים?

❖ מהי קושית ה'כלי יקר' על דעת ספר החינוך שטעם המצווה הוא לזכור את חידוש העולם?

5. *עיון נוסף* שפת אמת - ויקרא פרשת בהר (תרל"ה)

ועיקר מצוות שבת ושמיטה היא: להעיד על שהקב"ה מקיים הנבראים בכל עת מחדש. כמאמר 'אומר ועושה' {בלשון הווה, ולא כתוב 'אמר ועשה' בלשון עבר} פירוש לבד המציאות שהמציא יש מאין רק שנתן בהם כח חדש תמיד.

❖ מהו העקרון שנלמד ממצוות השמיטה לדעת השפת אמת?

6. כלי חמדה פרשת בהר

ולהורות להם שהם העם הנבחר מהקב"ה, והם רק תחת השגחתו יתברך שמו צוה להם הקב"ה מצוות שמיטה שכל שנה שביעית יהיה שמיטה ולא יזרעו ולא יקצרו, ואף על פי כן יהיה להם ברכה לאכול שנה שביעית, ולכן המצוה בשנה השביעית, כמו שנתן הקב"ה כח בשבת להשפיע בו ברכה, ומי שמשמר שביעית שופע לו ברכה בכלל ששת השנים. זה היה תכלית ויסוד קיום ישראל בארץ ישראל, להורות להם שכל הצלחתם בעבודתם בזריעה וקצירה וקיומם בארץ הוא רק על ידי שביתה בשביעית.

❖ מה מוסיף הכלי חמדה על דעת קודמיו?

❖ מהי ההבטחה לפי דבריו לשומרי השמיטה?

יחידה ב: התועלת הנובעת מהשבתת הקרקע

1. האדמה תוציא פירות טובים יותר

7. הרמב"ם בספר מורה הנבוכים - חלק ג פרק לט (מהדורת שוורץ)

המצות שמנינו בהלכות שמיטה ויובל, חלקן טעמן רחמים ונדיבות כלפי כל בני אדם, ככתוב: ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה, כדי שהאדמה תפריה ותתחזק בהוברתה.

❖ **לפי הרמב"ם, מהי התועלת בהשבתת הקרקע?**

8. אברבנאל - ויקרא פרק כה פסוק כד

והנה הרב המורה {הרמב"ם במורה נבוכים} כתב: שהיה הטעם בשמטה לשבות הארץ כדי שתוסיף תת כחה לזורע. ואין הדבר כן באמת, כי אם חששה התורה שיחלש כח האדמה, כפי טבעה בתמידות העבודה ולכן תצטרך לשבות, יקשה מאד: למה בשנה הששית תעשה תבואה לשלש השנים?

❖ **מהי קושיית האברבנאל על טעם הרמב"ם?**

9. כלי יקר - ויקרא פרק כה פסוק ב

ולדעה זו נטה הרב המורה, ורבים חולקים עליו... שאין זה שבת לה' כי אם לצורך הארץ. ומה שאמר 'אז תרצה הארץ את שבתותיה', מה תרויח בזה שיגלו ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בה יעבודו, ואיך תשבות הארץ בהשמה מהם?

❖ **מהן קושיות הכלי יקר על הרמב"ם?**

2. האדם פנוי יותר ללמוד תורה בשנת השמיטה

10. ספורנו - ויקרא פרק כה פסוק ב

שבת לה'. שתהיה כל השנה הבטלה מעבודת האדמה - מוכנת לעבודתו, כמו שכיון בשבת בראשית באמרו שבת לה' אלהיך.

❖ **האם לדעת הספורנו יש גם תוכן מעשי (אקטיבי) לשנת השמיטה?**

11. הרב שאול ישראלי - שיח שאול על התורה - עמוד שמח

...וכאן לפנינו שבת הארץ כשנת לימוד ועיון, השתלמות והתרוממות - "שבת לה'". האיכר, אשר בדרך כלל עסקי שדהו בולעים את כל זמנו, אשר אין לו לא יום ולא לילה, לא שבת ולא מועד במובנם המלא, ניתנת לו פתאום אפשרות של התפנות למשך שנה שלמה לדברים שברוח.

❖ **מהו הכיוון המעשי שנתן הרב ישראלי לדברי הספורנו?**

הוברתה - שממונה, מלשון בור. האדמה נעשית יותר פוריה על ידי זה שלא עובדים בה שנה אחת.

ר' יצחק אברבנאל (1437 - 1508), היה שר האוצר בפורטוגל, ולאחר מכן בספרד. למרות מעמדו הרם, לא הצליח למנוע את גירוש היהודים מספרד. במהלך הגירוש כתב פירוש על התנ"ך, פירוש זה ידוע בשאלות הפשט הרבות והעמוקות העולות בו.

שבת לה' - לשם השם, ואילו הרמב"ם מתאר שביתה לצורך בני אדם. **בהשמה מהם** - בזמן שתהיה שוממת מעם ישראל.

מוכנת לעבודתו - מוכנה לעבודת ה'. **כמו שכיון** - כמו שהתורה התכוונה. **שבת בראשית** - שבת שהיא בימי השבוע (ולא בשנים).

יחידה ג: חיזוק ערכים על ידי שמירת השמיטה

1. חינוך לאמונה וביטחון

12. ספר החינוך - מצוה פד

ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם, שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא...

❖ **כיצד לדעתכם האדם מוסיף בטחון בהשם בשמיטה? עיינו במקור הבא.**

13. כלי יקר - ויקרא פרק כה פסוק ב

חשש הקדוש ברוך הוא פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי... ישכחו את ה' ויסירו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כוחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג... וכמו שמצינו בירידת המן ליומו {שירד מן שמספיק רק ליום אחד} כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ד' תמיד ויבטחו בו תמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שביעית אין זרע ואין קציר ויסמכו על הנש... ולפי זה דין הוא שיתחייבו גלות בעוון השמיטה, מצד חסרון האמונה שבהם כי לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו שיעשה להם נס כזה.

ולפי זה דין הוא - לפי הסבר זה, העונש מוצדק.

❖ **מהי התוצאה הרוחנית מירידת המן בכל יום?**

❖ **כיצד עקרון זה בא לידי ביטוי בקיום מצוות השמיטה?**

❖ **מדוע העונש על אי-קיום מצוות השמיטה הוא גלות?**

2. חינוך לכך שלא נהיה אנשים חומרניים

14. ר' יצחק עראמה - עקידת יצחק ויקרא שער סט (פרשת בהר)

במספר שבע שני העבודה ושבתת השביעיות העיר את לבנו והשמיע לאוזנינו, כי לא שולחנו הנה להיות עבדים נמכרים לאדמה, כי אם לתכלית אחר נכבד ונפלא ממנו. ושלא נתכוון בעבודתה רק לכדי צורך אוכל נפש ושאר הספוקים בעוד שאנו משתדלים בהשגת התכלית ההוא העליון... וזאת היא כוונת מתנת הארץ הזאת אל זאת האומה... שכניסתן לארץ אינה להשתעבד לה ולעבודתה להוציא תועלותיה, ולאצור פירותיה לקבוץ אותם על יד כדי להתעשר בהם, כמו שהיא כוונת שאר העמים בארצותם... רק הכוונה כדי שיעמדו על עצמן וידרשו שלמותם כפי רצון בוראם, ובין כך יסתפקו מאשר יצטרכו לכדי חיותם ולא יחסר...

ולקיים ולחזק זה הענין... נכתב ונמסר בידם לסימן גדול שיעבדו אותה שש שנים וישמטוה בשביעית... שענין שבת הארץ וטעמו הוא כדי שיודע לך שאין המכוון לך מעבודתה ומכל שאר עסקיך רק מה שיצטרך לך לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך שהם אביוני העם... והיותר מזה ראוי להחרימו ולתנו מאכל לבהמת השדה ולחית הארץ כמו שנאמר (שם) ויתרם תאכל חית השדה... והכלל: כי ברבות הטובה רבו אוכליה, ואין לבעליה בה זולתי הצורך ההכרחי, אשר לא יחסר בשום זמן כמו שיבא.

❖ **מהו המסר העיקרי של מצוות השמיטה לפי בעל העקידת יצחק?**

העיר את לבנו - בא ללמדנו.
לא שולחנו - לא נשלחנו לעולם הזה.
לתכלית אחר - למטרה אחרת.
שאר הספוקים - שאר הצרכים הבסיסיים.
שיעמדו על... שלמותם - יחפשו וישתדלו להשיג את השלמות בדעות, מידות ומעשים.
והיותר... להחרימו - את הפירות שאינם הכרחיים לאדם אין לאסוף אלא להשאיר לחיות.
ברבות הטובה רבו אוכליה - ככל שכספו של האדם רב יותר הוא נאכל יותר, ואין לו תועלת מזה. כיון שאינו צורך יותר אוכל בגלל שהוא עשיר.

15. הרב שאול ישראלי - שיח שאול על התורה - עמוד שמח

אין ערך להתיגעות לריצה מבוהלת להעשיר. באה שמיטה, והכסף אשר נרכש הרי הוא כאבן שאין לה הופכין, הנכסים שנאגרו ברוב עמל מופקרים ומופקעים... כאן בא מעין סילון של מים קרים על המוחות המיוגעים והמזיעים שאשר נוטים לראות ביקום אשר ברגליהם חלק ממהותם... כל אותה תחרות וקנאה, ריצה ועמל... מה מטרה יש בכל אותה צבירת הון, אם לא אתה תאכלנו, אם לא תוכל להנות ממנו במלואו בשלמות? הרי יש בזה הפניית תשומת הלב מהקניינים החיצוניים, והעברת עיקר המחשבה כלפי הקניינים הפנימיים הרוחניים העיקריים, אשר רק בהם ימצא הסיפוק.

ביקום אשר ברגליהם - ברכושים.

❖ **מה מוסיף הרב ישראלי על דברי בעל העקידת יצחק?**

3. חינוך לניצול הזמן

16. ר' יצחק אברבנאל - ויקרא כה פסוק כד

אבל תכלית המצוה הזאת ועניניה... שהאנשים השלמים ראוי שיחוסו על אבדת זמנם יותר מאבדת כל הנכסים והממונות שהיו להם... ראוי שלא יאבד האדם את זמנו כי היום קצר והמלאכה מרובה... וכדי שיהיה זה לאדם תמיד לנגד עיניו ראתה החכמה האלהית להעירו במצוותיו על קוצר ימיו ומספר שנותיו. ומפני זה נכתב בתורה שברא היוצר יתברך את עולמו במספר שבעת ימים כדי שהחי יתן אל לבו שימי שנותיו הם שבעים שנה. ושלא יוציא אותם לריק, אבל {=אלא} במעשים נבחרים במעשה בוראם... ולזכר זה גם כן באו שביעיות רבות בתורה... וחמישים שנה אחר הילדות הוא איש זרוע לו הארץ, ולכן יזרע שדהו ויזמור כרמו ויאסוף את תבואתו, אמנם בשנה השביעית שהוא רמז לעשרת השנים האחרונים מימיו אין ראוי שיעבוד עוֹד כי הוא אם בגבול הישיות ואם בקבר, ולכך שבת שבתון יהיה לארץ ושבת לה, כי אז תדבק הנפש עם בוראה ותעזוב העסקים הגשמיים.

אבדת זמנם - הזמן המבוזבז.
להעירו במצוותיו - המצוות מסייעות לאדם לשים לב לכך שזמנו יקר. וחמישים שנה... הארץ - אחרי כעשר שנים של ילדות, יש לאדם כחמישים שנות בגרות, בהן הוא עובד ועמל. שש השנים לפני השמיטה מסמלות את שישים השנים הללו.

- ❖ לפי האברבנאל, מה מזכירה לנו שנת השמיטה?
- ❖ מה צריך לעשות בגיל הפנסיה, לדעת האברבנאל?

יחידה ד: שמיטה כמחוללת מציאות חברתית

17. ספר החינוך - מצוה פד

מבלי תקוה אל הגמול - בלי שיצפה לתמורה.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול.

❖ איזו מידה התורה רוצה להקנות לנו על ידי מצוות הפקרת הפירות?

קבל עולם - בפני כל העולם. מושכת את ידה - נמנעת. ירכינו גאים ראשם - בעלי הגאווה והשחצנות יעברו לנהוג בענווה וצניעות.

18. רש"ר הירש - שמות פרק כג פסוק י

ר' שמשון רפאל הירש (1808 - 1888) רבה של פרנקפורט בגרמניה. דגל ביתורה עם דרך ארץ, ופעל רבות שם למען חיזוק הדת, ונגד הרפורמים, פירושו תורגם לעברית.

בקיום מצוות השמיטה מודיעה אומה שלמה קבל עולם, כי ארצה לה', והוא אדונה האחד והיחיד והאמיתי, בשנה השביעית היא מושכת את ידה מלהשתמש בזכות בעלותה על האדמה, וברגש של כניעה היא מחזירה את אדמתה לאדון הארץ. בעשותה כן היא מכריזה על עצמה כעל "גרים ותושבים" על אדמתה שלה, ומיד ירכינו גאים ראשם. גסי הרוח, שהיו יושבים בטח על אחוזותיהם, והיו נוהגים במחוסרי רכוש באטימות הלב ובהרמת ידים, - עתה ינהגו דרך חסד ואהבה בגרים ובעניים, וגם חייט השדה תיחשב כיצור בעל זכויות, כי אכן אחת היא אדמת ה', שעליה כולם יושבים יחד.

❖ מה לדעתכם עיקר עניין השמיטה לפי הרש"ר הירש?

❖ איזו התנהגות חברתית התורה באה לשלול על ידי מצוות השמיטה?

19. הרב קוק - הקדמה לספר 'שבת הארץ'

מתנער מחיי החול - עוזב את עיסוקי החולין. **נתיבות... רוחניים** - עיסוקים רוחניים. **הפסקת... ידועים** - הפסקת המהלך הרגיל של התנהלות החברה, ומעבר להתנהלות מיוחדת שהקבי"ה קבע. **העומד למעלה... חברתי** - השמיטה נקבעה ע"י הקבי"ה, ולכן היא יכולה להעניק לעם ישראל התעלות ששום ניהול אנושי לא יכול להעניק.

היחיד מתנער מחיי החול לפרקים קרובים - בכל שבת, 'בא שבת באה מנוחה', מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים... ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע מקורה... את אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. צורך מיוחד הוא לאומה זו... כי מזמן לזמן יתגלה בתוכה המאור האלוקי שלה בכל מלוא זוהרו, אשר לא ישביתוהו חיי החברה של חול עם העמל והדאגה, הזעף והתחרות אשר להם, למען תוכל להתגלות בקרבה פנימה טהרת נשמתה בכללותה כמות שהיא... הנה הפסקת הסדר החברתי בצדדים ידועים, מתקופה לתקופה, מביאה לאומה זו... לידי עלייתה העצמית, למרומי התכונות הפנימיות שבחיים המוסריים והרוחניים. מצד התוכן האלוקי שבהם, העומד למעלה למעלה מכל תכסיס וסדר חברתי, והוא מעבד ומעלה את הסדרים החברתיים ונותן להם את שלמותם... אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלוש אלוקי שורר על כל אשר נשמה באפו...

❖ לדברי הרב קוק, אילו תהליכים צריכה השמיטה לחולל בחיי האומה הישראלית?

❖ לפי דבריו, מהו ההבדל בין שבת לשמיטה?

20. הרב שאול ישראלי - שיח שאול על התורה פרשת בהר עמוד שמז

דוגמת שבת בראשית, המסמלת ומהוה אות ברית בין ישראל כפרט לקבי"ה שכל המחלל את השבת הרי הוא כמומר לכל התורה כולה וענשה בכרת היחיד, כך שבת הארץ מסמלת ומהוה את אות הברית הלאומית, אשר עבירה עליה עונשה בכרת הציבורי - גלות והפרדה של העם ממקום חיותו הטבעי, ארץ ישראל.

❖ לדברי הרב ישראלי, מדוע העונש על השמיטה הוא גלות? מהו הדמיון לשבת (בראשית)?

סיכום

הקדמה: פסוקי התורה

**בספר שמות, התורה מדגישה את הצד החברתי של המצווה: 'וְאָכְלוּ אֶבְיָנֵי עַמְּךָ'. ובספר ויקרא
מו דגש יותר הצד של 'שבת לה'.**

חלק א: ידיעה שהארץ של ה'

- 2-1. **הגמרא** - השביתה בשביעית היא כדי שנדע שהארץ של ה' רש"י - חששו שהעיסוק בטוב הארץ, ישכיח מאיתנו ממי קיבלנו את הטובה, **לכן שובתים שנה אחת, ובכך מראים שהארץ שייכת לה'.**
- 5-3. **חינוך** – שנות השמיטה מזכירים את ימי בריאת העולם. הפקרת הפירות – לזכור שהקב"ה הוא אדון הקרקע. **כלי יקר מקשה** – מדוע צריך גם שבת וגם שמיטה להזכיר את בריאת העולם. *לדעת **שפת אמת** השמיטה נועדה להראות שה' מחדש את העולם.*
6. **כלי חמדה** – השמיטה נועדה להראות שהשגחת ה' היא שמביאה את הצלחת עם ישראל בארצו, השגחה זו ניכרת בברכה המיוחדת שמגיעה בשנה השישית, ומביאה ברכה גם לששת השנים הבאות.

חלק ב: תועלת לאדם מהשמיטה

1. האדמה תוציא פירות טובים יותר

- 9-7. **רמב"ם (מורה הנבוכים)** – משביתים את הקרקע אחת לשבע שנים, כדי שהאדמה לא תדלדל. מקשים עליו: **א. אברבנאל** - לדבריו, **השנה המדולדלת ביותר היא השישית**, ומדוע ואיך הארץ מוציאה בשנה השישית תבואה לשלוש שנים? **ב. כלי יקר** - הביטוי 'שבת לה'', אינו מתאים להסבר הרמב"ם. **ג. כלי יקר** - עונש הגלות אינו מתאים לטעם הרמב"ם, כי גם הגויים יעבדו את הארץ ולא ישמיטו אותה?

2. האדם פנוי ללמוד תורה בשנת השמיטה

- 11-10. **ספורנו** – השמיטה נותנת זמן פנוי לעיסוק בעבודת ה'. **הרב ישראלי** – לאיכר במהלך עבודתו אין זמן ללימוד תורה, לכן נותנים לו זמן ללימוד. **לדבריהם, המסר המעשי של שנת השמיטה הוא לעסוק בתורה.**

חלק ג: חיזוק ערכים על ידי שמירת השמיטה

1. חינוך לאמונה וביטחון

- 13-12. **החינוך** - אדם מוסיף בטחון בה' בשמיטה, **בכך שהוא לא זורע, ובוטח בה' שיזמין לו פרנסה. כלי יקר** - בדומה לירידת המן במדבר, שהכריחה את עם ישראל לבטוח בקב"ה הזן ומפרנס אותם. כך בשמירת שמיטה סומכים על השגחת ה'. אך, מי שלא שומר שמיטה אינו בוטח בה', ולכן נענש בגלות.

2. חינוך לכך שלא נהיה אנשים חומרניים

- 15-14. **'עקידת יצחק'** - השמיטה נועדה להזכיר לנו, שמטרתנו בכל השנים היא לעסוק בהשתלמות רוחנית, ולא לצבור עושר וממון. לכן בשנת השמיטה שובתים מעבודת האדמה, ואוספים רק פירות שנועדו לצרכים הבסיסיים של האכילה. **הרב ישראלי** – זה ששדותיו של האדם מופקרים נותן

לאדם להבין שאין טעם לרדוף אחר כסף ורכוש. כי בסופו של דבר הרכוש שאדם אוסף, נאכל על ידי אחרים.

3. חינוך לניצול הזמן

16. **אברבנאל** - התורה קבעה הרבה מצוות שתלויות במספר שבע, כדי לרמוז שכדאי לאדם לנצל את זמנו כי חייו של האדם מוגבלים לשבעים שנה בערך. שנת השמיטה רומזת לעשור השביעי והאחרון בחיי האדם, שבו יש לעסוק ברוחניות.

חלק ד: שמיטה כמחוללת מציאות חברתית

17. **חינוך** – מפקירים את הפירות, כדי לקנות את מידות הותרנות והנדיבות.
18. **רש"י הירש** - העשיר בשמיטה חש את רגשות העני חסר הקרקע. וכך יתעדן יחסו של העשיר אל המסכנים.
- 19-20. **הרב קוק** - השמיטה היא זמן למנוחה והתעלות לאומה, כמו ששבת נועדה לאדם היחיד. **הרב ישראלי** – יחיד המחלל שבת נענש בכרת כי מכרית את הברית עם הקב"ה, כך העונש על אי שמירת שמיטה הוא גלות, כי האומה מכריתה את הברית בין ה' לאומה, שעובר בארץ.

בחן את עצמך

בחנו את עצמכם:

- 1. לפי הגמרא בסנהדרין, מהו הטעם למצוות השביעית?**
  - א. כדי שיגבה לבבנו בדרכי השם.
  - ב. כדי שנדע שהארץ של השם.
  - ג. שלא נפחד משום דבר פרט לה'.
  - ד. כדי שנוכל לעמול בתורה.
  - ה. כמו שבת בשבוע, צריך שבת גם בשנים.
- 2. ספר החינוך כותב שטעם השמיטה הוא כדי לזכור את חידוש העולם, מה מקשה ה'כלי יקר' על פירוש זה?**
  - א. שבת אמורה להספיק למי שנזכר, ומי שלא נזכר, מה תעזור לו שמיטה?!
  - ב. זה לא מתאים לטעם הגמרא שמופיע בשאלה 1.
  - ג. היה צריך לעשות סימנים אחרים שיזכירו טוב יותר, ולא לעזוב את הקרקע.
  - ד. לא מצינו מצוות של זכירה שלא מפורש בתורה שהם לזכרון.
  - ה. לפי דבריו, מדוע צריך שבתות בשנת השמיטה?
- 3. לדברי ה'כלי חמדה' איזו השוואה לעניין הברכה יש בין שבת לשמיטה?**
  - א. שבת ושביעית נותנים ברכה בשלום בית לאנשים.
  - ב. שבת ושביעית שתיהן גורמות לברכה בעם ישראל, והוא ניצל מכל האויבים שמבקשים להשתלט על הארץ.
  - ג. כמו ששבת משפיעה ברכה לכל ימי השבוע, כך גם השביעית משפיעה לכל השנים עד השמיטה הבאה.
  - ד. כמו שבשבת מברכים את הבנים, כך גם בשביעית צריך לברך את הבנים.
  - ה. יש נשמה יתירה בשביעית בדומה לשבת, וזה נותן לנו ברכה.
- 4. מה הקושיות על הרמב"ם שמבאר שטעם השבת הארץ הוא כדי שהאדמה לא תהרס?**
  - א. איך יתכן שהארץ עושה בשנה השישית ברכה כפולה?
  - ב. למה כתוב בפסוק שבת לה', הרי זו שבת בשביל הארץ?
  - ג. אם כך, שתהיה שנת שמיטה כל שנתיים?
  - ד. תשובות א וב נכונות.
  - ה. תשובות א, ב וג נכונות.
- 5. לפי ביאור הרב ישראלי בספורנו, מדוע השמיטה היא שנת לימוד תורה?**
  - א. כי יהיו הרבה עצים, ונוף יפה, יהיה יותר קל ללמוד תורה.
  - ב. כיון שלאיכרים אין זמן אחר ללמוד תורה, רק בשנת שמיטה שבה הוא לא עובד.
  - ג. כי אנשים יאכלו פירות בחינם (הפירות הפקר) לכן לא תהיה להם בעייה ללמוד.
  - ד. כי יש 'שמיטת כספים' בסוף השנה, ולכן ניתן ללוות ולא להחזיר בסוף השנה.
  - ה. בשמיטה מתעלים רוחנית, כי זה 'שבת לה', לכן קל יותר ללמוד.
- 6. לדעת ה'כלי יקר', מהו הקשר בין ירידת המן, לבין שמירת השמיטה?**
  - א. בשניהם לא צריך לעשות כלום, וזה מגיע.
  - ב. המן שאינו נשמר מיום ליום, מחייב אותנו לבטוח בה', כך גם השמיטה שבה איננו עובדים.
  - ג. המן ירד בהיותנו במדבר, ולזכר זה צריך לעשות את הארץ למדבר פעם בשבע שנים.

- ד. המן ניתן לאנשים שלומדים תורה, וגם בשמיטה צריך ללמוד תורה.
ה. מי שלא התנהג כמו שצריך המן לא ירד לו ליד הבית, גם בשמיטה מי שלא מתנהג כמו שצריך אין לו ברכה בבית.

7. מהי מטרת השמיטה לדעת העקידה והסבר הרב ישראלי?

- א. לשלח את כל העבדים, ולא לעבוד בהם.
ב. לדעת שצריך לדלל את הצומח באדמה.
ג. לא לצבור כסף יותר ממה שצריך, אלא להתעסק ברצון הבורא.
ד. לזכור שצריך להיות גם בבית, ולא רק בשדה.
ה. לדעת שיש מצווה לאכול הרבה פירות.

8. מהי, לדעת האברבנאל, החשיבות בכך שמדגישים לנו את המספר שבע בשמיטה ובעוד מקומות?

- א. המספר שבע מראה על הטבע, ועם ישראל צריך לחיות לפי הטבע.
ב. המספר שבע רומז לספירת העומר, שהיא מצווה גדולה וחשובה.
ג. לזכור שבדור השביעי אחרי נוח נולד אברהם, שהקים את עם ישראל.
ד. לזכור שימי האדם הם שבע עשיריות (70 שנה), וצריך לנצל את הזמן. ואת העשור השביעי צריך להקדיש לתורה.
ה. המספר שש מסמל את כל הכיוונים שיש בעולם (כולל מעלה ומטה), והשביעי מסמל את הישמעמיד את כולם.

9. איך יוצרת שנת השמיטה מציאות חברתית חדשה לדעת הרש"ר הירש?

- א. השמיטה מחייבת את האדם לעצור מכל העיסוקים, ולחשוב על התנהגותו.
ב. בשמיטה יש פנאי ללמוד תורה, ולהבין שצריך להתייחס יותר יפה לגרים ולעניים.
ג. העשירים מבינים שהם חייבים לשמור את הכסף אצלם, כי אולי מחר לא יהיה להם.
ד. השמיטה היא מצווה כל כך חשובה, שהיא מתקנת את כל הפגמים שיש.
ה. אדם שלא יכול להשתמש בבעלותו על השדה, ירגיש ויבין יותר ללב העניים.

10. מהו ההבדל בין שבת לשמיטה לדעת הרב קוק [בהקדמה לשבת הארץ]?

- א. שבת עוזרת לנשמה, ושמיטה עוזרת לגוף.
ב. שבת מזכירה את מתן תורה, ושמיטה את מעשה בראשית.
ג. השבת נועדה לאדם יחיד, והשמיטה לאומה.
ד. השבת מזכירה את הבריאה בשבעה ימים, והשמיטה את מתן תורה שניתן בשבת.
ה. שבת נותנת כח רק לאנשים שעוסקים בה בתורה, ושמיטה גם לעובדי אדמה שרק שובתים.

תשובון:

1. ב
2. א
3. ג
4. ד
5. ב
6. ב
7. ג
8. ד
9. ה
10. ג